

Panorama knih**Jaroslav Vaculík:
Začleňování reemigrantů
do hospodářského života
v letech 1945-1950***

Jaroslav Vaculík patří v současnosti mezi přední české odborníky, kteří se zabývají dějinami zahraničních Čechů. Předkládaná studie nabízí dílčí pohled do problematiky, které se tento historik věnuje už celé čtvrtstoletí. Jeho dosavadní badatelské úsilí vyvrcholilo vydáním monumentální trilogie *Dějiny volyňských Čechů I.-III.*, kterou můžeme považovat za základní práci k historii významné české minority žijící od druhé poloviny 19. do poloviny 20. století na Volyni. Recenzovaná studie je vlastně přepracovanou a zásadně doplněnou verzí dřívější Vaculíkovy monografie o reemigraci zahraničních Čechů a Slováků, která byla vydána Masarykovou univerzitou v roce 1993. Skládá se ze dvou základních, dále rozčleněných kapitol. V první kapitole Vaculík rozebírá v obecných souvislostech hlavní problémy reemigrace, usídlování zahraničních krajanů a jejich začleňování do hospodářského života. Na základě dlouhodobé badatelské práce v archivu a zmapování prakticky veškeré dostupné, přesto nepříliš početné literatury (pro Vaculíkovy práce je typické, že v nich, z pochopitelných důvodů vysoko převažují odkazy na archivní materiál nad odkazy na literaturu) dochází autor k novým poznatkům v otázkách, které se většímu zájmu historiků začaly těšit teprve nedávno. Širší pozornost dějinám zahraničních krajanů, jejich emigraci, reemigraci a repatriaci je věnována až v průběhu 90. let. Autor ve své práci dokumentuje, že hlavní příčinou reemigrace zahraničních Čechů a Slováků po druhé světové válce byly, podobně jako v případě českého a slovenského vystěhovalectví v 19. století, především hospodářské důvody, tedy snaha o zachování nebo dokonce očekávání zlepšení ekonomického postavení. Není náhodou, že se reemigrace týkala především zemí východní a jihovýchodní Evropy, jejichž hospodářství i polití-

ka byly prakticky ihned po válce radikálně zasaženy komunistickou totalitou, která mimo jiné znamenala likvidaci podnikání i soukromého vlastnictví. Vaculík ve své studii dokládá, že poválečné Československo, podobně jako ČSR před rokem 1938, bylo s nadějí vnímáno jako ostrůvek demokracie uprostřed totalitního moře států okupovaných Sovětskou armádou. Jako druhý zásadní důvod pro reemigraci uvádí autor neméně důležitou vlnu vzepětí národních antagonismů v prostoru východní a jihovýchodní Evropy, které se rozvíjelo už během první poloviny 20. století a vrcholilo během druhé světové války. Zahraniční Češi a Slováci, kteří se často nacházeli v národnostně, případně nábožensky smíšených oblastech, se tak bez vlastního přičinění ocitli uprostřed bratrovražedných bojů, například mezi Poláky a Ukrajinci na Volyni nebo mezi Srby a Chorvaty v Jugoslávii. Autor připomíná, že by bylo nespravedlivé pozapomenout také silný pocit hrdošti na příslušnost k českému a slovenskému národu, prokazatelný na konkrétních postojích zahraničních minorit. Zmííme především tu volyňskou v dobách, kdy byla samostatnost republiky povážlivě ohrožena. V neposlední řadě je autor přesvědčen o vysokém stupni idealizace poměrů v Československu, který je možné vysvětlit špatnou informovaností a určitou naivitou reemigrantů.

Druhá kapitola studie mapuje začleňování reemigrantů z jednotlivých zemí. Do své původní vlasti se v letech 1945-1950 organizovanou akcí navrátilo celkem více než 200 tisíc zahraničních krajanů z Maďarska, Volyně, Rumunska, Jugoslávie, Bulharska, Rakouska, Německa, Polska a Podkarpatské Rusi. Většinou se jednalo o námezdní pracovníky v zemědělství, lesnictví a hornictví. Výjimku představovali převážně soukromě hospodařící rolníci z Volyně a živnostníci z Rakouska. Silnějšímu zájmu o reemigraci z řad majetkově bohatších krajanů bránily hlavně nevyřešené otázky převodu majetku ze zahraničí do ČSR. Většina zainteresovaných států (Rumunsko, Jugoslávie, Polsko, Rakousko) nebyla ochotna podepsat příslušné majetkoprávní konvence. Na druhé straně zde byla nedostatečná vstřícnost ze strany komunistů, kteří se dostali k rozhodujícím

úřadům, zabezpečujícím průběh reemigrace již před rokem 1948. Reemigranti byli vládou vnímáni jako potřebné nové pracovní síly, aniž by však byly vytvářeny vhodné podmínky pro usídlování soukromých rolníků a živnostníků. Vládní postup byl podporován novými osídlenci pohraničí z vnitrozemí, kteří se obávali – ne neprávem – přílivu odborně zkušenější konkurence z řad zahraničních krajanů. Po únoru 1948 byli reemigranti zasaženi tídním přístupem se vším všudy. Půda už jim nebyla přidělována do soukromého vlastnictví, nýbrž začali být usazováni jako zemědělství a lesní pracovníci u státních statků a lesů. Vedle toho se museli reemigranti, lišící se délkou pobytu v zahraničí, ekonomicko-sociální a kulturní úrovní, která je formovala, adaptovat na nové přírodní a pracovní prostředí a společenské, kulturní a etnické poměry. Integrace znamenala řadu problémů, nicméně autor hodnotí začlenění reemigrantů do hospodářského života poválečné ČSR v konečném výsledku jako úspěšné a přínosné.

Publikaci Jaroslava Vaculíka lze označit jako pečlivě propracovanou vědeckou studii, která potěší zejména zájemce o problematiku zahraničních krajanů. Přes poměrně nevelký rozsah zde čtenář nalezne velké množství zajímavých a dosud nepublikovaných informací a odkazů. Práce má rovněž bohatý a skutečně ukázkově uspořádaný seznam pramenů a literatury rozčleněný na archívni materiál, publikované prameny, noviny a časopisy a literaturu. Nelze než se ztožnit s oponentskými posudky na tuto práci, které jsou uvedeny v příloze. Jejich autoři, odborníci na problematiku nejnovějších českých a slovenských dějin, v nich shodně konstatují, že Vaculíkova práce významným způsobem rozšiřuje poznatky k dějinám české a slovenské emigrace. Dílo má průkopnický charakter a je prací, o které je možné prohlásit, že je přínosem české historiografii. Domnívám se, že Vaculíkova studie by neměla být opomenuta zejména těmi, kteří se zabývají problematikou Českých a Slovenských minorit v zahraničí, a nejnovějšími českými a slovenskými dějinami.

J. MIHOLA

* Praha, Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky 2001, 85 s.

Zdenka Otýpková: Plevelová vegetace Bílých Karpat*

Oblast Bílých Karpat je díky svým přírodním podmínkám a díky dosud zachovalým rozdílným způsobům polního hospodaření významným útočištěm řady vzácných plevelů, např. *Conringia orientalis*, *Lathyrus aphaca*, *Caucalis platycarpus*. Společenstva polních plevelů se zde vyvíjejí na tradičně obhospodařovaných polích a nejsou ochuzena vlivem používání nadměrného množství herbicidů. Výsledky pozorování pomohou zachytit proměnlivost a rozšíření plevelových společenstev na malém území a zároveň doplnit chybějící údaje o této vegetaci v České republice.

Představovaná monografie je sestavena na základě zjištěných údajů autorčiny diplomové práce. Shrnuje výsledky studia plevelové vegetace CHKO Bílé Karpaty a částečně i přilehlých regionů. Práce se opírá o rozsáhlý materiál získaný při terénním průzkumu území konfrontovaný s dosud publikovanými údaji.

Monografie je členěna tak, jak je pro podobné fytoecologické publikace obvyklé. Po obecném úvodu, shrnujícím přírodní podmínky sledovaného území, následují kapitoly zabývající se metodikou práce, dosažitelným stavem výzkumu plevelových společenstev v České republice a konkrétně v Bílých Karpatech. Z provedené rešerše vyplývá, že se studiem plevelové vegetace na sledovaném území dosud nikdo soustavně nezabýval, proto je předložení výsledků diplomové práce botanické veřejnosti velmi cenné. Největší část práce je věnována charakteristice zjištěných vegetačních jednotek a komentářům k jejich rozšíření. Zdenka Otýpková rozlišila 10 plevelových společenstev, které často člení na varianty, a dále popsala tři společenstva přechodná nebo ochuzená. Každá z popsaných jednotek je blíže charakterizována na základě výskytu charakteristických a diferenciálních druhů, pak následují údaje o synmorfolonii a synekologii. Rozšíření jednotlivých společenstev v Bílých Karpatech je diskutováno a porovnáváno s publikovanými údaji ze